

© Marcel De Grijf | Dreamstime.com

Arverett

Eurojuris Norge AS er en sammenslutning av 17 selvstendige advokatfirmaer spredt over hele landet. Våre advokater bistår næringslivet, organisasjoner, det offentlige og privatpersoner med alle typer juridiske tjenester

Advokatfirmaene i Eurojuris Norge har en sterk lokal forankring og god lokalkunnskap, og de er ledende firmaer innen sine regioner. Eurojuris Norge er dessuten tilsluttet Eurojuris International, Europas ledende uavhengige nettverk av advokatfirmaer.

Ved utgivelsene av Eurojuris Informerer ønsker vi å dele vår kunnskap om relevante og praktiske temaer på ulike rettsområder. Denne gangen inneholder heftet artikler om arverett.

Vi vil alle på et tidspunkt bli involvert i arverettslige spørsmål. Enten ved at vi er eller blir arvinger eller ved at vi vil mene noe om hva som skal skje med våre verdier etter oss.

Vi har fra 2021 fått en ny arvelov. Formålet har vært å gjøre loven mer moderne og brukervennlig, og tilpasset dagens familiemønstre og oppfatninger av hva som er en rettferdig fordeling av arv. Selv med nytt rammeverk, er vurderingene komplekse. Å ta stilling til hva som skal skje med de verdier du eier og disponerer, etter at du har gått bort, er for mange svært vanskelig. Når og hvordan skal det planlegges? Hva er riktig og rettferdig? Hvem vil best forvalte verdiene? Hvor langt kan og skal man gå i å detaljere arven? Det kan også være et valg å ikke ta stilling.

Vurderingene involverer følelser, relasjoner og forventninger, og blant annet derfor ser vi ofte at sakene skaper konflikter og sår. Som rådgivere kan vi orientere om reglene og gi råd til innsikt, modning og forståelse.

I dette heftet viser vi frem kompetansen til noen av de dyktige advokatene tilknyttet vårt nettverk. I Eurojuris Norge har vi mange advokater med særskilt høy kompetanse som rådgivere innen arv. De rådgir og bistår ulike parter i mangfoldet av sakstyper og problemstillinger. Gjennom deres arbeid høstes erfaringer som deles i nettverket, og som benyttes til ytterligere å øke kvaliteten på våre tjenester. Vi håper tekstene skaper forståelse og kommer til nytte. Ved spørsmål til artiklene eller annet kan advokatene i Eurojuris Norge selvsagt kontaktes for mer informasjon.

God lesing!

Bjarte Røyrvik
Styreleder i Eurojuris Norge AS

Besøk vår hjemmeside
www.eurojuris.no

Utgivelsesdato: November 2021

Innhold

	Side
Avkorting i arv <i>Advokat/partner Bjørn Renner-Larsen og advokat Oda K. Gravås</i>	4
Planlegging av arv av bolig eller fritidseiendom <i>Advokat Malene Hoås Tyberø</i>	14
Ingen arveavgift? Planlegg aktuelle generasjonsskifter likevel <i>Advokat/partner Anne Taran Tjølven</i>	24
Fremtidsfullmakt – en forsikring for fremtiden <i>Advokat Therese Fuglemsmo</i>	32
Samboeruskifte – ikke for alle <i>Advokatfullmektig Åse Marie Johannessen</i>	40
Uskifte og særkullsbarn <i>Advokat/partner Anders Svinø</i>	48
Arveoppgjøret – den digitale arven og digitalt testament <i>Advokat/partner Svein Arne Hagen</i>	52
Advokatfirma Tofte AS	59

A professional portrait of a middle-aged man with short brown hair, wearing black-rimmed glasses, a dark suit jacket, a white shirt, and a patterned tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

Avkorting

Advokat Bjørn Rener-Larsen er partner i advokatfirmaet Hald & Co DA i Arendal. Han har over 20 års erfaring innenfor de privatrettslige områder. Han arbeider hovedsakelig med arv/skifte og fast eiendom og er leder av firmaets arverettsgruppe. Han er bostyrer ved offentlig dødsboskifte og konkurs, og er i tillegg fast forsvarer ved Agder tingrett og Agder lagmannsrett.

A close-up portrait of a woman with dark hair and bangs, wearing a white collared shirt and a dark jacket. She is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

i arv

Advokat Oda K. Gravås er advokat i advokatfirma Hald & Co DA, hvor hun har arbeidet siden 2012. Gravås er medlem av firmaets arverettsgruppe, og arbeider ellers hovedsakelig med saker innenfor fast eiendoms rettsforhold og plan- og bygningsrett.

Avkorting er kun aktuelt hvor det er mer enn én livsarving. Begrepet «forskudd på arv» finnes ikke i arveloven.

Av advokat/partner Bjørn Renner-Larsen
og advokat Oda K. Gravås
brl@haldco.no og okg@haldco.no

I. HVA ER AVKORTING?

Det hender at en mor eller far gir en gave til ett eller flere av sine barn uten at de andre barna får tilsvarende gave.

Et eksempel kan være en far som gir en bil til sin studerende datter. Et annet eksempel kan være en mor som gir en gave ved at sønnen får kjøpe en boligtomt av moren til en kjøpesum langt under markedsverdien. Hvis gaven ikke hadde vært gitt, kunne verdien ha inngått i det giveren eide ved sin bortgang, og da blitt fordelt mellom alle arvingene i boet. Giveren kan sies å ha redusert det «potensielle» dødsboets størrelse, og det har blitt en skjevfordeling mellom livsarvingene. (Livsarvinger er barn, barnebarn osv.)

Spørsmålet blir om denne «skjevheten» mellom livsarvingene skal utjevnes den dagen giveren er gått bort, og det som er igjen av verdier skal fordeles som arv. I arveloven omtales disse problemstillingene under stikkordet «avkorting i arv». Med avkorting menes at det skal skje en økonomisk utjevning. Ordet avkorting tilsvarer «utjevning» eller «fradrag». Avkortning er kun aktuelt hvor det er mer enn én livsarving.

Begrepet «forskudd på arv» brukes i dagligtalen, men finnes ikke i arveloven, og har et mer upresist innhold.

Som hovedregel står man fritt til å dele ut slike gaver, selv om det medfører en skjevfordeling mellom barna, så lenge det er snakk om overføringer som oppfylles / har realitet mens giveren lever. (Disposisjoner som skal oppfylles først etter at døden er inntruffet, står giveren derimot ikke fritt til å utføre. De må gjøres i testaments form og ikke krenke reglene om barnas pliktdelsarv. Disposisjoner fra uskiftebo som skjevfordeler mellom livsarvingene, står giveren heller ikke fritt til. Artikkelen omhandler ikke slike disposisjoner.)

I eksemplet med bilen kan man tenke seg at det er to barn; datteren A og sønnen B. Datteren A har av far mottatt kjøpesummen til en bil til en verdi av kr 300.000. Far dør noen år senere, og han etterlater seg da samlede verdier kr 2.700.000. Hadde han ikke overført kjøpesummen til datteren, ville det vært kr 3.000.000 i boet. Barn arver likt dersom det ikke er skrevet testament. Skal sønnen B da ha arv på

kr 1.500.000, slik at det skal hensyntas at datteren har mottatt kr 300.000 før far døde? Eller skal han bare ha kr 1.350.000, like mye som sin søster, idet far har «brukt opp» kr 300.000, og slik at sønnen belastes for halvparten av den verdien far i sin tid ga datteren? Hvis det tas hensyn til at A har fått kr 300.000 i gave tidligere, slik at B mottar kr 1.500.000 i arv og A mottar kr 1.200.000, sier vi at gaven blir «avkortet» i arven til mottakeren A.

Det at mottakeren av en gave må «tåle avkorting» i arven etter giveren, er imidlertid ikke lovens automatiske løsning. Tvert imot. Det kan komme overraskende på mottakeren og søsknene.

Både gammel og ny lov har regler om avkorting i arv. De nye avkortingsreglene er annerledes enn de gamle på vesentlige punkter. Vi vil her se på avkortingsreglene generelt, etter gammel og ny lov, og særlig se på noen problemstillinger som overgangen til ny lov fører med seg.

2. KORT OM DEN TIDLIGERE REGELEN

Arveloven av 1972 gjaldt frem til 01.01.2021, da

ny lov om arv og dødsboskifte av 2019 trådte i kraft.

Den gamle lovens § 38 bestemte at dersom arvelateren hadde gitt en livsarving en betydelig («monaleg») gave uten at de andre livsarvingene hadde fått tilsvarende verdier, skulle gaven avkortes i arven til mottakeren dersom arvelateren hadde fastsatt det eller det ble godtgjort at det var i samsvar med forutsetningene til arvelateren.

Utgangspunktet var altså at det ikke skulle skje avkorting. Avkorting måtte bestemmes av giver. Det gjaldt imidlertid ingen formkrav for å fastlegge at senere avkorting skulle skje. Det var nok at det var fastsatt, eller at det var i samsvar med forutsetningene til arvelateren. Giveren trengte følgelig ikke skrive testament eller foreta annen skriftlig nedtegning for at avkorting skulle skje. Dette ga opphav til vanskelige tvister på senere dødsboskifter, bl.a. med bevisføring om hva som var givers forutsetning den gang gaven ble gitt.

Etter tidligere lov var det også slik at arvelateren i ettertid, lenge etter at gaven var ytt, kunne bestemme at den gitte gaven skulle avkortes

Hvis giveren har betegnet ytelsen som «forskudd på arv», må mottakeren forstå at avkorting skal foretas.

på det senere dødsboskiftet. Det trengte med andre ord ikke bestemmes samtidig med at gaven ble gitt. Dette kunne gi som resultatet at en gavemottaker senere, kanskje i strid med sine egne forventninger, fikk beskjed om at avkorting skulle skje. En slik avkortingsbestemmelse kunne altså komme mer eller mindre overraskende, og bli kjent for de involverte på et sent tidspunkt, iblant så sent som på tidspunktet da arven skulle fordeles.

Hvis man følger bileksemplet ovenfor litt til, kan da eksempelvis faren, mange år etter at datterens bil har sunket betydelig i verdi, bestemme at avkorting skal skje for den verdi/den kjøpesummen faren i sin tid ga datteren. Datteren ville da kanskje finne dette noe ugreit, og kunne oppleve at den tidligere gaven i ettertid fikk en litt uventet «bismak». Det er imidlertid for sent å angre seg når den bilinteresserte studenten senere er blitt voksen, og bilen er blitt en rusthaug. Gaven er mottatt og brukt.

3. DEN GJELDENDE REGELEN ETTER LOV OM ARV OG DØDSBOSKIFTE AV 2019

3.1 Innledning

Ny lov om arv og dødsboskifte, som trådte i kraft 01.01.2021, har en avkortingsregel i § 75. Første ledd lyder slik:

§ 75. Avkorting i arv

Har en livsarving mottatt en ytelse av økonomisk verdi fra arvelateren, skal ytelsen avkortes i livs-

arvingens arv hvis dette var satt som en betingelse for ytelsen. En betingelse om avkorting bør være skriftlig og gjort kjent for de andre livsarvingene.

Hovedregelen er altså at hvis en livsarving har mottatt en ytelse av økonomisk verdi fra arvelateren, og det var satt som en betingelse for ytelsen at avkorting skulle skje, skal ytelsen avkortes i livsarvingens arv. I annet punktum er det en «anbefaling» om at en betingelse om avkorting «bør» være skriftlig og gjort kjent for de andre livsarvingene, men dette er ikke et gyldighetskrav.

I annet ledd er det fravikelige regler knyttet til avkorting, som gjelder hvis ikke noe annet er bestemt av giveren. Vi vil komme kort tilbake til disse nedenfor.

3.2 Hvilke ytelser/gaver som omfattes av regelen

Etter ordlyden omfattes enhver «ytelse av økonomisk verdi» som en livsarving mottar fra arvelateren.

Etter tidligere arvelov gjaldt avkortingsreglene kun for «monaleg gåve». Dette ga opphav til en del tvister om gaven fra arvelater faktisk hadde vært en «gave», med spørsmål om tilstrekkelig gavehensikt, og om størrelsen på gaveelementet hadde vært vesentlig. Slik loven er formulert nå, anvises ingen nedre grense for hvilke ytelser som medregnes, og som giver dermed kan bestemme at skal avkortes. Det praktiske er vel imidlertid at

giver neppe bryr seg med å bestemme avkorting for mer bagatellmessige verdier. Videre er det i dag ikke nødvendig å påvise at giver hadde gavehensikt.

3.3 «Satt som en betingelse» - hva kreves?

Det er neppe nødvendig at giveren har brukt ordet «avkorting» overfor mottakeren. Hvis giveren har betegnet ytelsen som «forskudd på arv», må mottakeren forstå at avkorting skal foretas. Andre former for uttalelser som presiserer at det skal tas hensyn til eller gjøres fradrag for ytelsen i arveoppgjøret etter giveren, vil ofte også være tilstrekkelig. Loven gir nå en anbefaling om at betingelsen gjøres skriftlig. Det vil nok likevel oppstå tilfeller hvor det ikke er gjort, og hvor det kan bli et bevissspørsmål om giveren faktisk har satt avkorting som betingelse for ytelsen.

3.4 «Samtidighetskravet»

En betingelse om avkorting må iht. ny lov settes senest samtidig med at ytelsen gis. Det er således ikke lenger adgang for giveren til å bestemme avkorting i ettertid.

Det at avkorting er en betingelse for ytelsen må følgelig gjøres kjent for mottakeren senest samtidig med at gaven/ytelsen mottas. Begrunnelsen er at arvingen da kan velge mellom å motta gaven og dermed akseptere at det skal foretas avkorting i arven, eller å takke nei til gaven og dermed ha sin arverett i behold fullt ut, ref. «bileksemplet» ovenfor.

I loven tydeliggjøres ytterligere at en betingelse om avkorting bør være skriftlig, og at den bør være gjort kjent for de øvrige livsarvingene. Dette er ganske selvsagt, idet et avkortingspåbud som verserer muntlig mellom giver og mottaker, og som ikke for ettertiden vil la seg dokumentere, vil kunne være vanskelig å bevise. Av bevis hensyn bør derfor denne ordensbestemmelsen klart følges, men det er altså ikke et gyldighetskrav.

4. OVERGANGEN MELLOM GAMMEL OG NY LOV

Den nye loven om arv og dødsboskifte gjelder fra 01.01.2021. Loven gjelder for dødsfall som finner sted etter lovens ikrafttredelse. Overgangsregelen inntatt i lovens § 180 sier at

Spørsmålet om man etter 01.01.21 kan gi et etterfølgende påbud om avkorting for gaver ytt før 01.01.21, er imidlertid ikke klart løst ved overgangsreglene.

de nye avkortingsreglene gjelder «*når avtalen inngås eller disposisjonen foretas etter lovens ikraft-tredelse*». Er gaven gitt, disposisjonen foretatt, etter 01.01.21, gjelder den nye lovens bestemmelser fullt ut vedrørende avkortings spørsmål, herunder gjelder samtidighetskravet. Er gaven gitt før 01.01.21, men giveren dør etter 01.01.21, oppstår noen spørsmål. (Hva som skal til for at disposisjonen er «foretatt», går vi ikke inn på.)

I det følgende behandles gavedisposisjoner foretatt før 01.01.21. Overgangsreglene medfører at 1972-lovens regler om avkorting fortsatt vil måtte anvendes i lang tid fremover, på de eldre gavedisposisjonene.

Etter den gamle loven var det, som vi har sett, tilstrekkelig at det ble godtgjort at avkorting ville være i samsvar med arvelaters forutsetninger. Videre kunne avkorting bestemmes på et senere tidspunkt, etter at gaven var ytt. Dette gjaldt frem til 01.01.21. Det er derfor lagt til grunn i juridisk teori at en arvelater som har gitt en gave mens 1972-loven gjaldt, kunne gi et etterfølgende påbud om avkorting i alle fall helt frem til 31.12.2020. Slike påbud vil etter all sannsynlighet legges til grunn på et senere dødsboskifte hvor giveren døde etter 01.01.2021, forutsatt at det sannsynliggjøres at avkorting ble «fastsatt» av giveren senest 31.12.2020.

I juridisk litteratur synes mange derimot å hevde at «toget er gått» for å nå (etter 01.01.21) påby avkorting i ettertid for gaver ytt før 01.01.21 –

altså at «siste frist» var nyttårsaftnen 2020. John Asland skriver at «*[h]vis gaven er gitt før 1. januar 2021, men avkortningspåbudet kommer senere, mener jeg at det er for sent å påby avkorting selv om gaven er gitt før den nye loven ble satt i kraft*» (Asland: Arveloven med kommentarer, Gyldendal 2021, s. 1061).

Spørsmålet om man etter 01.01.21 kan gi et etterfølgende påbud om avkorting for gaver ytt før 01.01.21, er imidlertid ikke klart løst ved overgangsreglene. Ordlyden i § 180 kan isolert sett tilsa at slike etterfølgende påbud gyldig kan gis også etter 01.01.21. Hambro tar i kommentaren til § 180 til orde for at «*alle reglene i 1972-loven om avkorting [burde] anvendes når gaven først er gitt før 1. januar 2021, men i teorien er det uenighet om dette*» (Peter Hambro: Arveloven lovkommentar til § 180, Juridika, juridika.no 14.09.21).

Det må antas at dette spørsmålet vil få sin avklaring i rettspraksis, eller at departementet kanskje benytter hjemmelen i § 180 siste ledd til å gi forskrift om utfyllende overgangsregler og evt. unntak.

For tilfeller hvor det er gitt gave før 01.01.21 og man kan godtgjøre at avkorting ville være i samsvar med giverens forutsetninger, vil løsningen sannsynligvis bli at gaven avkortes. Som nevnt kunne avkorting bli resultatet via slik «forutsetningstolkning» etter gammel lov. Hvis f.eks. mor ga en tomt til sønnen A i 2020 og ikke

noe til datteren B, men hun omtalte dette som «forskudd på arv» og det er godtgjort at det var hennes forutsetning at gaven skulle avkortes, bør dette medføre at de gamle avkortingsreglene gjelder og gaven avkortes, selv om det ikke var gitt skriftlig avkortingspåbud før 01.01.21. John Asland drøfter nyanser ved slike spørsmål i FAB nr 1 2021 (s. 77-87) og i *Arveloven med kommentarer* s. 1060-1061. Han uttaler i FAB at det må være tilstrekkelig for at avkorting skal skje at det før 1. januar 2021 «forelå omstendigheter som godtgjorde at arvelater forutsatte avkorting av gaven».

I tilfeller hvor det fremstår som usikkert hva forutsetningene har vært, og selv om det skulle være for sent å gi et etterfølgende påbud om avkorting av en «gammel» gave, vil giveren likevel kunne ha andre virkemidler for å få til en ønsket utjevning. Hvis moren i eksemplet over hadde gitt tomten til sønnen uten å si eller forutsette noe om avkorting, kan hun eksempelvis, om hun har råd, nå gi tilsvarende verdi til datteren. Hvis hun ikke har ønske om eller råd til dét, kan hun bruke testasjonsretten for den frie tredjedel til å tilgodese datteren. I alle slike tilfeller bør det klargjøres av arvelater at det man ønsker å oppnå er en utjevning, og at den nye disposisjonen derfor er gjort under forutsetning av at tidligere disposisjon ikke vil kunne avkortes. Moren og sønnen i eksemplet kan også bli enige i en avtale om at avkorting skal skje på det senere skiftet - det er *ensidig* etterfølgende påbud som er avskåret etter 01.01.2021 (jf. Asland, FAB nr 1 2021).

5. KORT OM REGLENE I ANNET LEDD – AVKORTINGSBELØP MV.

Giveren kan fastsette hvordan avkortingsbeløpet skal bli, men etter den nye avkortingsbestemelsen må også dette være «satt som betingelse for ytelsen», dvs. at det må bestemmes samtidig med at ytelsen gis. Giver kan eksempelvis bestemme at et beløp skal rente- eller indeksreguleres fra gavetidspunktet og frem til døds-skiftet. Eller at verdien av en eiendom skal justeres ut fra endringer i en bestemt eiendomsindeks.

Loven har en fravelig regel i § 75 annet ledd bokstav a som sier at hvis arvelateren ikke har satt noe annet som betingelse for ytelsen da den ble gitt, skal avkortingsbeløpet settes til verdien av ytelsen da den ble mottatt. Dette betyr at dersom far har kjøpt en bil for kr 300.000 til sønnen, vil dette beløpet nominelt bli lagt til grunn på det senere dødsboskiftet. At et slikt beløp reelt er blitt mindre verdt, eksempelvis om far dør 20 år etter at gaven ble gitt, har ingen betydning. Også etter 1972-loven var hovedregelen at verdien av forskuddet da det ble gitt, ble lagt til grunn, men det var gjort unntak hvis dette ville være «openbert urimeleg». For gaver som gis etter 01.01.21, er det derfor større grunn enn før til å vurdere om det er behov for å si noe om f.eks. indeksregulering i forbindelse med at gaven gis. Ellers kan man få urimelige resultater, særlig for fast eiendom. Her kan kanskje lovgivers ønske om en rettskennet enkel regel ha gått på bekostning av å sikre rimelige løsninger. For gaver gitt før 01.01.21 vil lovens gamle hoved- og unntaksregel fortsatt gjelde.

Det er fastsatt flere slike fravelige regler («lovpresumsjoner») i § 75 annet ledd. Disse gjelder altså kun hvis ikke noe annet er satt som betingelse for ytelsen da den ble gitt.

Bokstav b bestemmer:

«Hvis avkortingsbeløpet er større enn livsarvingens rett til arv, plikter ikke arvingen å tilbakeføre noe til dødsboet.»

Hvis ikke annet er satt som betingelse, plikter altså ikke arvingen å tilbakeføre noe til dødsboet selv om avkortingsbeløpet er større enn livsarvingens rett til arv. I de mindre boene er det kanskje muligheten til å bestemme noe

avvikende her, som er mest interessant, f.eks. slik at gavemottakeren *skal* betale inn merverdien til dødsboet. Dette vil imidlertid kunne by på praktiske problemer hvis en gave ikke lenger er i behold hos gavemottakeren, og gavemottakerens økonomiske situasjon er dårlig. Medarvingenes krav mot gavemottaker på restitusjon til boet kan således være lite verd.

Bokstav c bestemmer at hvis livsarvingen som har mottatt ytelsen, dør før arvelateren, skal avkortingen gjøres i arven til livsarvingens livsarvinger.

Overgangsreglene om avkorting fremstår som uklare på enkelte punkter, noe som trolig vil gi rom for usikkerhet og tvister i en periode fremover.

At det er foretatt en utdeling til en livsarving og satt betingelse om avkorting, vil få betydning for den senere arvefordelingen mellom livsarvingene. Man kan da spørre om avkortingspliktig gave også skal få betydning for beregningen av ektefellearv.

Arveloven § 75 bokstav d sier bl.a. at avkortingsbeløpet ikke får betydning for beregningen av ektefellens andel av felleseiet eller ektefellens eller samboerens arv. En slik gave rammer følgelig den annen ektefelle, som senere mottar lavere verdier på det sammensatte dødsboskiftet.

6. ENDRINGER TIL DET BEDRE?

Etter vår vurdering er avkortingsreglene på flere måter endret til det bedre i den nye arveloven, ved at det i mindre grad åpnes for vanskelige prosessgivende bevissspørsmål. Samtidig «kreves» det mer bevissthet fra givers side, f.eks. omkring hvilket beløp det skal avkortes med, hvor det nå kan oppstå urimelige resultater i fremtiden hvis giver har vært «ubevisst» og gaveobjektet får en stor verdiendring.

Overgangsreglene om avkorting fremstår som uklare på enkelte punkter, noe som trolig vil gi rom for usikkerhet og tvister i en periode fremover.

Malene Hoås Tyberø er advokat i Projure Advokatfirma i Stavanger. Hun jobber i arve- og familierettsgruppen, og bistår i saker som gjelder testamenter, ektepakter, dødsbob og avtaler om arv og framtidfullmakter. Videre bistår hun i saker som gjelder samlivsbrudd og ektefelleskifte.

Planlegging av arv av bolig eller fritidseiendom

Av advokat Malene Hoås Tyberø
malene.tybero@projure.no

*Man kan på ulike måter bestemme
over hva som skal skje med boligeiendommer
etter at man har gått vekk.*

I. HVEM SKAL ARVE BOLIGEN ELLER HYTTA, ELLER SKAL NOEN ARVE RETTIGHETER KNYTTET TIL DISSE?

Dette er spørsmål som kan vekke motstridende følelser, og som mange ikke liker å tenke på og derved unngår å ta stilling til. Det er likevel fornuftig å gjøre denne øvelsen og foreta eventuelle nødvendige grep.

Kanskje er du i en familiesituasjon med «mine, dine og våre barn» som krever at du har tenkt gjennom arvefordelingen av hensyn til gjenlevendes praktiske og økonomiske stilling. Eller kanskje du har en fritidseiendom eller bolig

som du ønsker at et bestemt barn skal overta. En planlegging av arven for den del som gjelder boligeiendom, kan også bidra til å unngå en fremtidig konflikt i familien.

Man kan på ulike måter bestemme over hva som skal skje med boligeiendommer etter at man har gått vekk. En mulighet er å gi vekk eiendom som gave eller dele den ut som forskudd på arv mens du lever. Imidlertid har ikke alle økonomi til – eller et ønske om – å gi forskudd på arv. I denne artikkelen vil fokuset være på hvordan man kan planlegge fordelingen av arv som skal gå til arvinger etter at man selv har falt fra.

I denne artikkelen gjøres det rede for hvordan man kan bestemme over boligeiendom og rettigheter til slike gjennom testament og forhåndsavtaler om arv.

I denne planleggingsfasen må man forholde seg til reglene i arveloven. Dette gjelder både reglene som sier hvem som har rett på arv, hvor mye vedkommende har rett på, om fordelingen må nedtegnes gjennom testament og de reglene som gjelder for opprettelse av testament. I tillegg er det regler for uskifterett. Regelverket for arv kan være vanskelig å navigere i, og det anbefales derfor at man tar kontakt med advokat når arvefordeling skal planlegges slik at man sikrer at det skjer korrekt.

Etter tidligere arvelov var det ikke mulig å bestemme at barna skulle arve bestemte eiendeler som oversteg mer enn pliktdelsarven i tillegg til en tredjedel av boet i verdi. Ny arvelov som trådte i kraft 1. januar 2021, har imidlertid gitt arvelater en langt videre adgang til å bestemme over større formuesobjekter og hvem som skal arve. I denne artikkelen gjøres det rede for hvordan man kan bestemme over

boligeiendom og rettigheter til slike gjennom testament og forhåndsavtaler om arv.

2. PLANLEGGE ARVEFORDELING GJENNOM TESTAMENT

2.1 Krav om testament

Det kreves testament for å treffe bestemmelser om arv som er bindende overfor arvingene. Testamentet må dessuten følge formkravene som er angitt i arveloven. For å sikre at en eiendom går til et bestemt familiemedlem, må man derfor sørge for at det gjøres i testaments form.

2.2 Fordeling av eiendom til en bestemt person

I henhold til arveloven kan man bestemme ved testament at barn (livsarvinger) skal få arven utdelt i form av en bestemt eiendel. Dermed kan man testamentere boligen eller hytta til ett eller flere av barna. Dette gjelder også boligeiendom som er påheftet gjeld. I så tilfelle overtar barnet

både boligeiendommen og gjelden, og verdien av arven vedkommende mottar ved eiendommen, er lik nettoverdien av denne.

Forutsetningen for at vedkommende som arver boligeiendommen, rent faktisk kan overta den, er at arvingen kan betale dødsboet (de øvrige arvingene) det eventuelt overskytende dersom eiendelen er mer verdt enn det som er vedkommendes rettmessige del av den samlede arven.

Bakgrunnen for denne regelen er arvelovens regler om pliktdelsarv for barn og rett på arv for ektefeller og i visse tilfeller for samboere. Testator som har barn eller ektefelle/samboer med arverett, kan dermed ikke fritt råde verdimesig over arven etter seg. I svært mange dødsbo utgjør boligeiendom dødsboets klart mest verdifulle eiendel. Dermed må barnet som arver boligeiendommen, ha økonomisk kapasitet til å betale ut de andre arvingenes andel av arven.

Dersom barnet ikke ønsker å overta den testamenterte boligeiendommen, har vedkommende ingen plikt til å overta den. Da kan arvingen velge å motta arven i andre verdier eller i kontanter, eksempelvis ved at eiendommen selges.

En begrensning i muligheten til å testamentere bolig til barna, er arvelovens regler om ektefelles eller samboers rett til å overta felles bolig med innbo etter partners dødsfall dersom det ikke er åpenbart urimelig for andre arvinger. Denne regelen innebærer at dersom det skulle bli uenighet mellom gjenlevende ektefelle/samboer og særkullsbarn om hvem som skal overta boligen, så vil særkullsbarnas ønske om å overta boligen måtte vike til fordel for ektefelle/samboer som bor i huset fra før.

Skulle det oppstå en uenighet mellom arvinger om hvilken verdi boligeiendommen har, så kan dette løses ved å be retten om en skiftetakst.

*Ettersom man har frihet
til å bestemme hvem som skal arve
en bestemt eiendel, har man også adgang til
å sette vilkår for at vedkommende skal
overta den bestemte eiendelen.*

Retten vil da sette en takst som er i tråd med markedsverdien. Kostnadene ved taksten bæres av dødsboet, men den som har bedt om skiftetakst, må forskuttere beløpet. Taksten er bindende for arvingene. Taksten kan overprøves ved overskjønn, som igjen kan ankes til Høyesterett med de begrensninger som følger av loven.

2.3 Bestemme at arv skal gis som kontanter

Dersom man ønsker at noen andre enn barna skal arve bolig eller fritidseiendom, kan man i testamentet bestemme at barna skal få arven som kontanter. Dette gir testator mulighet til å avskjære barnas mulighet til å få boligen eller hytta som arv.

Dette kan for eksempel være en hensiktsmessig løsning der man har en samboer og særkullsbarn og man ønsker å sikre at samboer skal sitte igjen med fritidseiendommen som er benyttet i fellesskap. Forutsetningen er også her at

vedkommende som arver eiendommen, må ha mulighet til å betale ut andre arvinger, dersom eiendommen overstiger i verdi vedkommendes rettmessige del av arven.

2.4 Pliktdelskrenkende testament

Et vanlig scenario er at man er gjenlevende ektefelle eller samboer etter avdød som har særkullsbarn, og at man for å kunne sitte igjen med felles bolig eller fritidseiendom, må betale ut arven til særkullsbarna. Det er ikke uvanlig at man ikke har råd til å betale ut andre arvinger.

I slike tilfeller kan et pliktdelskrenkende testament være løsningen. Dette forutsetter imidlertid at livsarvingene samtykker til testamentet.

I slike testament kan man bestemme at lengstlevende skal arve førstavedes eierandel til felles bolig, på tross av at det innebærer at førstavedes livsarvinger ikke får utbetalt sin arv eller deler av sin arv på dødsfalltidspunktet.

Det vanlige i slike tilfeller er at det skrives felles testament av ektefellene/samboerne, hvor førstavdødes arvinger får arverett etter lengstlevende. I realiteten blir da mottagelse av arven etter forelderen utsatt til tidspunktet for når arven etter lengstlevende skal fordeles.

2.5 Testamentere rettigheter til fast eiendom

Arveloven åpner for muligheten til å testamentere begrensede rettigheter til fast eiendom. Et eksempel er at det er besluttet at samboer skal arve hytta, men at særkullsbarna skal få bruksrett til å benytte hytta i f.eks. påskeferien og vinterferien de neste ti årene. Et annet tilfelle kan være at det testamenteres en veirett over fritidseiendommen, eller en rett til å sette opp et naust.

Forutsetningen er at denne begrensede rettigheten verdimessig ligger innenfor den verdien avdøde har rett til å testamentere bort, uten at det går ut over barnas rett til pliktarsv eller ektefelles/samboers rett på arv.

Et annet praktisk alternativ kan være å gi samboer, som ikke har råd til å overta boligen og betale ut arven til andre arvinger, rett til å leie felles bolig til sterkt redusert pris i en periode. En slik bruksrett vil innebære at barna må bestemme seg for om de vil overta boligen med leieretten eller selge den til redusert pris med påhefte av leieretten. Så lenge det er tilstrekkelig med midler i boet til at barna kan få utbetalt pliktarsv (det er anledning til å sette den til 15G per barn i testament), må en slik testamentert rettighet være gyldig. Dersom en slik rettighet derimot er i strid med barnas mulighet til å få utbetalt pliktarsv, må løsningen være at barna samtykker til et pliktarsvkrenkende testament.

2.6 Adgang til å sette vilkår for arv

Ettersom man har frihet til å bestemme hvem som skal arve en bestemt eiendel, har man også adgang til å sette vilkår for at vedkommende skal

Åpenhet om arveoppgjør kan skape en ro rundt senere skifte og en viktig avklaring for den enkelte.

overta den bestemte eiendelen. Man skal f.eks. få arve familiehytta, men den skal ikke kunne benyttes til utleie for å få ekstraintekter. Eller man skal få arve boligen, men de andre barna skal ha forkjøpsrett dersom man på et tidspunkt beslutter å selge den. Testator kan likevel ikke sette vilkår som innebærer at livsarvingenes verdimessige pliktdele arve krenkes.

Denne adgangen til å sette vilkår gir arvelater mulighet til å sette noen føringer for bruken av eiendommen. Dersom arvingen ikke ønsker å arve eiendommen under denne forutsetningen, har man rett til å avstå fra å arve eiendelen, for i stedet å motta arven i form av andre eiendeler eller kontanter

3. PLANLEGGING AV ARVEFORDELING GJENNOM FORHÅNDSAVTALER OM ARV

En annen måte å planlegge hvem som skal arve f.eks. en boligeiendom på er å lage en forhåndsavtale om arv. I en slik avtale kan arvingene, og

arvelater om ønskelig, bestemme fordelingen av de enkelte eiendeler i et fremtidig arveoppgjør.

Fordelen med at arvelater er med på forhåndsavtalen er at det er full åpenhet mellom alle involverte parter om hva som skal skje. En forhåndsavtale om arv er bindende for de arvingene som er avtaleparter. Skulle imidlertid testator skrive noe annet om fordelingen av eiendeler i et testament, er det testamentet som gjelder. Det kan derfor være hensiktsmessig at både arvelater og arvinger tar en felles samtale om fordelingen av eiendeler før arvingene eventuelt skriver en slik avtale, slik at avtalen er i samsvar med et eventuelt testament.

Dette kan være en praktisk måte å skape forutsigbarhet for arveoppjøret på og unngå at det blir en konflikt på skiftetidspunktet. Videre gir det arvingen mulighet til å forberede seg på at han skal ta over en bestemt eiendom eller eiendel i fremtiden. Det kan for eksempel være naturlig

at vedkommende som skal ta over familiehytta i fremtiden bidrar mer til vedlikehold enn de andre arvingene som ikke skal ta over.

Det er imidlertid viktig å merke seg at det ikke er lov til å avtale verdien av boligeiendommen i en slik forhåndsavtale om arv. Verdien må fastsettes på skiftetidspunktet. Dette kan gi en usikkerhet på om vedkommende arving har økonomisk kapasitet til å kjøpe ut andre arvinger dersom boligeiendommen skulle stige overraskende mye i verdi i ettertid av avtaleinngåelsen. Dersom eiendelen er mer verdt enn det som er din rettmessige del av arven, og du ikke kan betale de andre arvingene det overskytende, må eiendommen gå til en annen arving, arves i fellesskap eller selges.

Det gjøres for øvrig oppmerksom på at en avtale om å selge, pantsette eller foreta andre disposisjoner over fremtidig arv ikke er lov.

4. OPPSUMMERING

Både for arvelater og arvinger knyttes det ofte sterke følelser til spørsmål om arv og fordeling av arv, særlig når det gjelder boligeiendom. Spørsmålene har også en praktisk side ved seg: Hvem kan og vil arve boligen eller hytta, eller hvem bør gjøre det? Av hensyn til et forutsigbart og smidig arveoppgjør, og for å unngå potensiell konflikt mellom arvinger kan det være hensiktsmessig å planlegge hvem som skal arve boligeiendommen. Dette må gjøres enten ved testament eller ved forhåndsavtale om arv. Uansett kan det være fornuftig å ta en prat med arvinger om hvilke ønsker den enkelte har, eller fortelle om hvilke valg man har gjort. Åpenhet om arveoppgjør kan skape en ro rundt senere skifte og en viktig avklaring for den enkelte.

Arvelovens regler om fordeling av arv kan fremstå som kompleks, og det er viktig å gjøre dette riktig for at det skal få bindende virkning. Det anbefales derfor å ta kontakt med advokat for at arveplanleggingen gjøres korrekt.

Arvelovens regler om fordeling av arv kan fremstå som kompleks, og det er viktig å gjøre dette riktig for at det skal få bindende virkning. Det anbefales derfor å ta kontakt med advokat for at arveplanleggingen gjøres korrekt.

Anne Taran Tjølsen er partner i Svensson Nøkleby i Drammen. Hun er advokat med bred erfaring på skatterettens område, og har solid skatt- og selskapsrettskompetanse knyttet til blant annet transaksjoner, herunder skattemessige forhold knyttet til overdragelse av virksomhet, fusjon, fisjon og omdanning.

Ingen arveavgift? Planlegg aktuelle generasjonsskifter likevel

Av advokat/partner Anne Taran Tjølsen
atjolsen@eurojuris.no

*Null arveavgift betyr at det i dag er gunstig
å overføre verdier til neste generasjon.
Men et generasjonsskifte i levende livet
er fordelaktig også av andre grunner.*

Som følge av sist tids politiske utvikling, er nok frykten for gjeninnføring av arveavgift betydelig svekket. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har begge sagt at de ikke vil gjeninnføre en arveavgift. Regjeringsskiftet bør derfor ikke skape panikk. Heldigvis. Det gir bedre tid for grundige vurderinger og god planlegging av det som kanskje uansett er et godt tidspunkt til å foreta generasjonsskifter i familiebedriften.

I dag har vi ikke arveavgift i Norge, i motsetning til 24 av 36 OECD-land som har ulike former for skatt på arv og gaver. Arveavgiften ble avviklet i Norge i 2014. På avviklingstidspunktet var den en

marginal bidragsyter til den norske statskassen, med sine 2 milliarder. Til gjengjeld har vi som ett av tre land i OECD formuesskatt.

Null arveavgift betyr at det i dag er gunstig å overføre verdier til neste generasjon. Men et generasjonsskifte i levende livet er fordelaktig også av andre grunner. Gjennomført riktig skaper det normalt forutsigbarhet og klarhet med hensyn til givers ønsker for alle involverte parter, og det er et nyttig verktøy for å hindre familiekonflikter. Men det fordrer åpenhet, evne til å lytte og gode diskusjoner i familien i forkant av gjennomføring.

Bolig og fritidseiendommer du skal bruke selv, er det ofte lurt å beholde. Aksjer i familieselskapet kan det imidlertid være på høy tid å overføre til neste generasjon.

Vi har nedenfor forsøkt å gi noen innspill på hva familier som ønsker generasjonsskifter, bør ha tenkt gjennom før de går i gang. Kort oppsummert bør et planlagt generasjonsskifte deles i fire faser: **analyse, planlegging, klargjøring og gjennomføring.**

I. ANALYSE

Som første trinn i et mulig generasjonsskifte bør du tenke nøye gjennom hvorfor du ønsker å overføre verdier til neste generasjon. Du bør sette opp en oversikt over hvilke verdier du eier, og hvordan formuen fordeler seg. Deretter bør

du vurdere hvilke verdier du ønsker å beholde, og hvilke som kan og bør overføres til neste generasjon. Bolig og fritidseiendommer du skal bruke selv, er det ofte lurt å beholde. Aksjer i familieselskapet kan det imidlertid være på høy tid å overføre til neste generasjon.

Deretter bør du vurdere hvem du ønsker skal motta hva. Hva gjelder familievirksomheten, bør det gjøres en vurdering av hva slags type virksomhet som drives, og hvem som er best egnet til å drive denne videre i fremtiden. Er ingen egnet eller interessert, bør du vurdere om salg er et alternativ, eller å satse på ansatt

ledelse og passive eiere. Du bør vurdere både din egen og mottakers alder på tidspunktet for overføringen i forhold til hvor mye kontroll du ønsker å gi fra deg, det være seg familiebedriften, hytta eller leiligheten i Spania. For du gir det faktisk bort. Du bør også se overføringene i et helhetlig bilde: Hvis du gir bort hytta nå til ett av barna – hva skal de andre barna i så fall motta? Skal hytta avkortes i senere arveoppgjør med de øvrige barna? Og hvis alle barna skal overta aksjene i familiebedriften; hvem skal ha avgjørende myndighet og hvordan skal de andres eventuelle minoritetsinteresser ivaretas? Skal de

ha stemmerett, styrerepresentasjon eller annet? Du bør heller ikke glemme eventuelle svigerbarn i vurderingene. De har ofte stor påvirkning som det gjerne er klokt å ta i betraktning. Er det særkullsbarn i bildet, bør du vurdere hvordan du ønsker å ivareta disse i forhold til felles barn.

Du bør også tenke gjennom om du ønsker å overføre alt på en gang, eller kun deler av verdiene. I familiebedriften bør du kanskje fase inn barna over tid, la de vokse seg inn i oppgaven, før du gir dem alt ansvaret.

*En tommelfingerregel er å spørre seg
om du har den samme faktiske situasjonen
etter at du ga fra deg aksjene som før.
I så fall har du en klar risiko for at tidspunktet
for overføring vil bli underkjent.*

Dessuten bør du tenke nøye igjennom hvilke verdier og hvilken inntekt som er nødvendig for at du skal kunne ha den levestandarden du ønsker deg resten av livet, inkludert hvilke pensjonsordninger du har, og hva du trenger å beholde.

Som en del av analysen bør du også sette deg inn i gjeldende regelverk, inkludert arvereglene, skatte- og avgiftsregler knyttet til de formuesobjektene som er aktuelle å overføre, hvilke skatte- og avgiftssatser som gjelder, og hvilke innslagspunkter disse har.

2. PLANLEGGING

Når du har gjort analysen, og har en klar oppfatning av hvordan du ønsker generasjonsskiftet gjennomført, bør du diskutere tankene dine med barna. I denne fasen bør du avklare om dine forventninger samsvarer med barnas. Kanskje er ikke den du mener er best egnet til å overta, interessert i å overta? Kanskje mener ikke de to barna som ikke får aksjene i familiebedriften, at de øvrige verdiene er riktig vurdert?

Er ingen av barna interessert i å overta familiebedriften, og du vurderer salg, bør du vurdere om du har en optimal eierstruktur på verdiene dine sett i et skattemessig perspektiv. Eventuelt hva som må til for å få på plass en slik struktur slik at du er rigget for et salg. Ganske mange velger å legge familieselskapet inn i en holdingstruktur i forkant av salg for å kunne selge aksjer skattefritt. Fritidseiendommer og andre

formuesverdier som skal brukes privat, bør eies privat. Eier du slike verdier gjennom et eget aksjeselskap, må du beregne en leie for bruken av egne formuesverdier, da du og selskapet ditt er to forskjellige skattesubjekter og skal vurderes individuelt. Erfaringsmessig blir det fort til at slik leie ikke beregnes, noe som kan bli svært dyrt om skattemyndighetene ser på saken.

Hvis barna skal overta familiebedriften, kan det hende de bør eie familieselskapet gjennom personlige holdingselskaper. Å planlegge for dette på et tidlig tidspunkt, vil kunne spare penger til omorganiseringer på et senere tidspunkt, som gjerne blir dyrere og mer tidkrevende enn om dette er på plass på tidspunktet for gjennomføring av generasjonsskiftet.

Hvis du ønsker å fase inn barna over tid, vil innføring av ulike aksjeklasser kunne være en god ide. Ulike aksjeklasser kan gi ulik stemmerett og/eller ulik rett til utbytte. Det er likevel avgjørende at B-aksjer som overføres til barna, har en reell verdi i form av økonomiske og/eller organisatoriske rettigheter for å unngå at hele gaven blir underkjent.

I vurderingen av dette er det absolutte utgangspunktet at aksjeoverføringen må ha realitet både for giver og mottaker for at den skal stå seg i forhold til skattemyndighetene. Det vil ikke være nok å etablere A- og B-aksjer der kun A-aksjene har stemme- og utbytterett. Da har du egentlig bare overført formuesskatt til barna dine. Det

er heller ikke nok å overføre B-aksjer som kun gir utbytterett til å dekke formuesskatten. Slike overføringer innebærer ingen realiteter, verken for deg eller barna. Du har fortsatt all kontroll i selskapet, og du er mottaker av alle verdiene. Men det vil være tilstrekkelig om både A- og B-aksjene har utbytterett selv om kun A-aksjene har stemmerett.

Når skatteetaten tidligere vurderte realiteten i gaveoverføringer med hensyn til arveavgift, gikk de konkret til verks. De så på hvem som etter gaveoverføringene satt med de økonomiske rettighetene til aksjene, typisk avkastningen i form av utbytte. Slik rett måtte være ubetinget skulle den stå seg. Det var ikke nok at giver gjennom sin A-aksje kunne bestemme at B-aksjene likevel skulle få utbytte. Det måtte følge av rettighetene som lå i B-aksjen som sådan. Derimot trengte ikke B-aksjen ha lik rett til utbytte som A-aksjen, – den kunne graderes. Det er naturlig å anta at

samme vurderinger vil bli lagt til grunn hvis en arveavgift gjeninnføres.

De så også på hvem som satt med de organisatoriske rettighetene, dvs. stemmeretten, og dermed kontrollen i selskapet. Slapp du til barna dine i beslutningene, var dette et klart moment med hensyn til realiteten i overføringen.

Det var konkrete helhetsvurderinger som ble foretatt. Vurderingene ble gjort på tidspunktet for gaveoverføringen. Etter den gamle arveavgiftsloven ble en gave ansett ytt først når giveren med «endelig virkning har gitt fra seg rådigheten, eller den etter forholdene vesentlige rådigheten». Hvis det først var på det senere tidspunktet, da giver døde, ble det uansett beregnet arveavgift ut fra verdiene på dødsfallstidspunktet, da gaven reelt sett ikke ble ansett overført på det tidligere tidspunktet.

Vi anbefaler også at alle barna signerer alle gavebrevene. På den måten kan ingen i ettertid si at de ikke visste om gavene.

Tenk deg at du gir bort 99 % av aksjene i selskapet i form av B-aksjer. Resterende 1 % er knyttet til A-aksjen, som har stemmerett og rett til 80 % av utbyttet. B-aksjene har ikke stemmerett og kun rett til 20 % av utbyttet. Hvor store verdier er egentlig overført? Det er sannsynlig å anta at ved en gjeninnføring av arveavgiften vil skattemyndighetene fort legge til grunn at reelt er det kun overført 20 % av verdiene, og at det dermed skal beregnes arveavgift av 80 % av verdien på tidspunktet for det senere arvefallet.

Som det fremgår, er det konkrete vurderinger som må gjøres. Disse må også vurderes opp mot andre rettigheter i aksjene, som om det er salgs- eller pantsettelsesforbud knyttet til aksjene, hvilken pris som skal legges til grunn ved eventuell forkjøpsrett, osv. En tommelfingerregel er å spørre seg om du har den samme faktiske situasjonen etter at du ga fra deg aksjene som før. I så fall har du en klar risiko for at tidspunktet for overføring vil bli underkjent.

3. KLARGJØRING

I denne fasen sørger du for optimal struktur på overføringene. Er det behov for å omdanne personlig eid virksomhet til aksjeselskap for å kunne overføre aksjer til flere barn, er det tiden for det nå. Vil et personlig holding ha noe for seg for barna, er det nå disse bør stiftes slik at de er klare til å være mottakere av aksjene. Har du allerede et aksjeselskap bestående av drift og eiendom, der det ene barnet skal overta driften

mens de to øvrige skal være med på eiersiden i forhold til eiendommen, bør du nå fisjonere aksjeselskapet ditt før du overfører aksjene.

Hvis du overfører aksjene i familieselskapet til barna, bør du før en overføring sørge for at en aksjonæravtale som regulerer blant annet utbytterettigheter, forkjøpsrettigheter osv. er på plass. Er det fritidseiendommen du ønsker å overføre til barna i fellesskap, bør du sørge for at det inngås en sameieavtale. Og ikke bare en sameieavtale, men også et husordensreglement er å anbefale – det er utrolig hvor små bagateller som kan skape strid og uvennskap. Bare det å være enige om at alt sengetøy skal være tatt av sengene før søster eller bror skal bruke hytta uken etter, kan være lur å ha på plass. For ikke å snakke om håndtering av vedlikehold.

4. GJENNOMFØRING - FORMALISERING

Når både egne og arvingenes ønsker og forventinger er avklart, er det tid for å formalisere overføringene. Vi anbefaler at det utarbeides gavebrev som viser hva som overføres, verdien av det mottatte på overføringstidspunktet, om verdien skal oppreguleres ved senere og endelig arvefall og eventuelt hvordan, om gaven skal være mottakerens særreie, om det skal unntas vergemål hvis mottaker er mindreårig, om det skal avkortes i fremtidig arv osv.

Vi anbefaler også at alle barna signerer alle gavebrevene. På den måten kan ingen i ettertid si at de ikke visste om gavene.

Eventuelle aksjonæravtaler, sameieavtaler, husordensregler mv. bør også være nedtegnet skriftlig på tidspunktet for gaveoverføringen, jf. over. Formaliseringene skaper klarhet i hva som er betingelsene ved gaveoverføringene, for sameiet og for aksjonærforholdet, og man unngår i større grad at det i ettertid oppstår krangel.

I tillegg anbefaler vi deg å sette opp et testamente, der hva som er gitt i forskudd til den enkelte fremgår, dessuten hvordan de resterende verdiene ønskes fordelt.

5. DOKUMENTAVGIFT

Det er viktig å være klar over at ved overføring av fast eiendom som gave/forskudd på arv, påløper det dokumentavgift ved overskjøting av grunnbokshjemmelen. Det gjør det ikke ved en arveoverføring ved dødsfall.

Unnlater du å overskjøte grunnbokshjemmelen på gavetidspunktet, må du være forberedt på at den kommer på det senere tidspunktet ved arvefallet. Vi er kjent med at en del rapporterer inn dette som overført ved arvefallet til Kartverket og dermed unngår dokumentavgift som følge av at Kartverket legger til grunn at eiendommen først er overført ved dødsfall. Da har du strengt tatt gitt uriktige opplysninger, og du løper en risiko for gjennomskjæring og beregning av dokumentavgift av verdien på dødsfalltidspunktet basert på at eiendommen reelt sett ble overført som gave på det tidligere tidspunktet.

Dette er noen utgangspunkter fra vår side, der realitet i overføringene er det helt sentrale. Det er i tillegg mange konkrete detaljer som bør vurderes ved et generasjonsskifte. Vi i Svensson Nøkleby hjelper deg gjerne med innspill og de konkrete vurderingene som bør gjøres i ditt tilfelle.

Therese Fuglemsmo jobber som advokat i Adnor Advokat AS i Trondheim. Hun har tidligere arbeidet som juridisk rådgiver i Trondheim kommune og ved forvaltningsenheten i Trøndelag politidistrikt. Hun jobber i dag med rådgivning og tvisteløsning for privatpersoner og næringslivet innenfor mange ulike rettsområder.

Fremtidsfullmakt – en forsikring for fremtiden

Av advokat Therese Fuglemsmo
therese.fuglemsmo@adnor.no

Med en fremtidsfullmakt kan vi selv bestemme hvem som skal ivareta interessene våre hvis vi ikke klarer det selv lenger, og vi kan legge føringer for hvordan interessene skal ivaretas.

I. INNLEDNING

De aller fleste av oss har boligforsikring selv om vi håper at leiligheten eller huset aldri skal brenne ned. Det er en trygghet å vite at forsikringselskapet dekker kostnadene våre hvis ulykken er ute. Men hvor mange har «forsikret seg» for at de i fremtiden kan bli ute av stand til å ivareta egne interesser på grunn av helseproblemer?

Vi håper selvfølgelig alle at vi holder oss friske og oppegående hele livet, men livet har ingen garantier: Nordmenn lever stadig lenger, noe som dessverre gjør at flere av oss vil oppleve å få aldersrelaterte sykdommer, som Alzheimers

sykdom eller andre typer demens. Videre kan vi alle, uavhengig av alder og livssituasjon, oppleve å bli utsatt for ulykker eller plutselig sykdom i løpet av livet. I noen tilfeller kan helsevekkelsen føre til at vi ikke lenger er i stand til å ivareta våre egne interesser.

På samme måte som det er en trygghet å ha boligforsikring, er det en sikkerhet å opprette en fremtidsfullmakt. Med en fremtidsfullmakt kan vi selv bestemme hvem som skal ivareta interessene våre hvis vi ikke klarer det selv lenger, og vi kan legge føringer for hvordan interessene skal ivaretas.

De store fordelene med en fremtidsfullmakt fremfor vergemål, er at du får bestemme selv hvem som skal representere deg, og at du selv legger føringene for hvordan interessene dine skal forvaltes.

I denne artikkelen får du vite mer om hva en fremtidsfullmakt er, og om fordelene ved å ha en fremtidsfullmakt. Du får også informasjon om hvilke formelle krav og krav til innhold du bør være oppmerksom på, og hva det betyr å få fremtidsfullmakten stadfestet av Statsforvalteren (tidligere Fylkesmannen).

2. HVA ER EN FREMTIDSFULLMAKT?

De fleste advokatfirmaer som bistår privatpersoner, har merket en økt interesse for fremtidsfullmakter de siste årene. Dette har sammenheng med at det kom egne regler om fremtidsfullmakter i den nye vergemålsloven som trådte i kraft i 2013, og at temaet har vært oppe i media flere ganger den siste tiden.

At du gir noen en «fullmakt», betyr at du gir personen tillatelse til å opptre og handle på dine vegne. En fullmakt kan begrenses til bare å gjelde bestemte handlinger; for eksempel å hente ut medisiner på apoteket eller en pakke på postkontoret, eller den kan gjelde mer generelt. Den som gir noen andre fullmakt, kalles «fullmaktsgiver», mens den som får fullmakten, kalles «fullmektig».

En «fremtidsfullmakt» er en fullmakt som du gir til noen andre for at de skal ivareta dine interesser hvis du i *fremtiden* mister muligheten til å gjøre dette selv på grunn av demens, alvorlig psykisk lidelse eller annen alvorlig helsevekkelse. Det betyr at du kan peke ut en fullmektig som kan handle på dine vegne hvis du ikke klarer

å gjøre dette selv lenger. En fremtidsfullmakt får ikke noen virkning før du eventuelt havner i en slik tilstand. Det er vanlig å bestemme at fullmektigen må innhente en legeerklæring fra legen din for å dokumentere at du er kommet i en slik tilstand.

3. HVA ER FORDELEN MED EN FREMTIDSFULLMAKT, OG HVA SKJER HVIS MAN IKKE HAR EN?

Det som skjer hvis du mister evnen til å ivareta egne interesser og du *ikke* har en fremtidsfullmakt, er at Statsforvalteren oppnevner en «verge» som får i oppgave å ivareta interessene dine for deg. Vergen er gjerne et familiemedlem eller en advokat.

Du står altså ikke helt på bar bakke selv om du ikke oppretter en fremtidsfullmakt. De store fordelene med en fremtidsfullmakt fremfor vergemål, er likevel at du får bestemme selv *hvem* som skal representere deg, og at du selv legger føringene for *hvordan* interessene dine skal forvaltes.

Det er også noen praktisk viktige forskjeller mellom hva en fullmektig kan gjøre og hva en verge kan gjøre. En oppnevnt verge står i noen viktige tilfeller mindre fritt enn en fullmektig, fordi han eller hun er avhengig av samtykke fra Statsforvalteren for å ta noen viktige beslutninger. Dette gjelder for eksempel ved salg og utleie av bolig og annen fast eiendom, eller salg av gjenstander av større verdi. Selv om den som er

En fremtidsfullmakt er aktuelt for alle voksne, uansett alder og livssituasjon.

satt under vergemål, for eksempel ikke lenger kan bo i boligen og har fått fast sykehjemsplass uten utsikter til å flytte tilbake, er vergen altså avhengig av samtykke fra Statsforvalteren for å selge boligen. Det samme gjelder hvis vergen vil selge bilen til den som er satt under vergemål, fordi han eller hun ikke lenger kan kjøre bil av helsemessige grunner.

En verge må også ha samtykke fra Statsforvalteren for å gi større gaver eller dele ut forskudd på arv på vegne av den som er satt under vergemål. Det stilles svært strenge krav for at Statsforvalteren skal samtykke til å gi forskudd på arv. Hvis arvingene ikke har råd til å kjøpe boligen til markedspris, kan du dermed risikere at boligen må selges ut av familien, eller bli stående ubrukt så lenge den som er under vergemål, lever.

Den som skriver fremtidsfullmakt, kan selv bestemme hva fullmektigen kan gjøre i denne typen saker. Mange ønsker for eksempel at barna skal kunne overta boligen eller hytta som forskudd på arv når man selv får fast sykehjemsplass, slik at eiendommen forblir i familien.

4. HVEM BØR OPPRETTE EN FREMTIDSFULLMAKT?

En fremtidsfullmakt er aktuelt for alle voksne, uansett alder og livssituasjon. De eneste kravene som stilles til den som vil opprette en fremtidsfullmakt, er at han eller hun må være fylt 18 år og er i stand til å forstå fullmaktens betydning. Fremtidsfullmakter er helt klart aktuelt for eldre,

men også yngre kan bli rammet av ulykker eller alvorlig sykdom som gjør at de blir ute av stand til å ivareta egne interesser.

En fremtidsfullmakt er like relevant om du er enslig, gift/samboer, og om du har barn eller ikke. Ektefeller/samboere eller eventuelt nære slektninger har riktignok rett til å handle på vegne av et familiemedlem i noen sammenhenger, selv om familiemedlemmet ikke har opprettet fremtidsfullmakt, forutsatt at han eller hun heller ikke har verge. Dette kalles «nærstående representasjonsrett». Det er likevel viktig å merke seg at dette kun omfatter disposisjoner som gjelder familiemedlemmets bolig og dagligdags disposisjoner. Hvis man for eksempel ønsker at en ektefelle skal ha mulighet til å selge eiendom eller gi barna forskudd på arv på vegne av begge, er det altså nødvendig med en fremtidsfullmakt.

Det er ikke noe vilkår at fullmaktsgiver må innhente legeerklæring før han eller hun skriver fullmakten. For å unngå at det senere oppstår tvil om fullmaktsgiver var i stand til å forstå fullmaktens betydning da fullmakten ble opprettet, kan det likevel være lurt å innhente en legeerklæring om dette. Dette gjelder særlig hvis fullmaktsgiver er gammel, og spesielt hvis det er tegn på begynnende kognitiv svikt. Legeerklæringen kan bli avgjørende for å få stadfestet fullmakten hos Statsforvalteren, særlig hvis det går kort tid fra fullmakten ble skrevet til det er aktuelt å bruke den, eller hvis noen av fullmaktsgiverens familiemedlemmer eller bekjente reiser tvil om fullmaktens gyldighet.

5. HVEM KAN VÆRE FULLMEKTIG?

Man kan velge én eller flere fullmektiger. Hvis det er flere fullmektiger, kan de ha fullmakt sammen eller selvstendig hver for seg, eller de kan ha fullmakt innenfor forskjellige områder.

Kravene som stilles til den som skal være fullmektig, er i stor grad de samme som stilles til fullmaktsgiver. Fullmektigen må være fylt 18 år når det eventuelt blir aktuelt å bruke fullmakten. Det er derimot ikke noe i veien for at vedkommende er mindreårig når fullmakten blir skrevet. I tillegg kreves det at fullmektigen ikke selv er satt under vergemål. Fullmektigen må være en fysisk person, og man kan altså ikke gi fullmakt til et advokatfirma eller et annet selskap.

Det kan også være lurt å utpeke noen som reservefullmektig hvis fullmektigen man har utpekt, ikke ønsker eller har mulighet til å være fullmektig lenger når det eventuelt blir aktuelt å bruke fullmakten, eller hvis vedkommende blir midlertidig forhindret fra å utføre oppdraget.

6. HVORDAN SKAL FULLMAKTEN OPPRETTES?

Vergemålsloven har egne regler om hvordan fremtidsfullmakten skal opprettes. Hvis disse reglene ikke er fulgt, er fremtidsfullmakten ikke gyldig. Man bør derfor sette seg godt inn i disse reglene før man oppretter fullmakten.

Fullmakten må for eksempel være inngått skriftlig, og den må være underskrevet av to vitner. Fullmaktsgiver må underskrive fullmakten eller vedkjenne seg underskriften sin mens vitnene er til stede sammen. Vitnene må være fylt 18 år og ha evne til å forstå betydningen av underskriften. De må videre være godtatt av fullmaktsgiver, og de må skrive under fullmakten etter fullmaktsgivers ønske mens fullmaktsgiver er til stede. Vitnene må vite at dokumentet er en fremtidsfullmakt, men det er ikke noe krav om at de har lest fullmakten eller kjenner det nærmere innholdet i den. Verken fullmektigen selv eller fullmektigens nærstående kan være vitner.

Det må gå klart frem av fullmakten at den skal gjelde når fullmaktsgiver på grunn av sinnslidelse, herunder demens, eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser innen de områdene som omfattes av fullmakten.

Det må gå klart frem av fullmakten at den skal gjelde når fullmaktsgiver på grunn av sinnslidelse, herunder demens, eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser innen de områdene som omfattes av fullmakten. Ut fra de siste sakene i media, er det for eksempel ikke nok at dokumentet har overskriften «fremtidsfullmakt».

Det anbefales at fremtidsfullmakten dateres, og at vitnepåskriften inneholder opplysninger om vitnenes fødselsdato og adresse. Vitnene kan med fordel opplyse i påskriften sin at fullmaktsgiver opprettet fullmakten av fri vilje og hadde evne til å forstå betydningen av handlingen. Det kan også opplyses om eventuelle andre forhold av betydning for fullmaktens gyldighet, for eksempel at fullmaktsgiver har fremlagt legeerklæring.

7. HVA BØR FULLMAKTEN GÅ UT PÅ?

Fullmakten kan gjelde alle økonomiske og personlige forhold med de begrensninger som følger av loven, eller den kan begrenses til bare å gjelde bestemte områder. Hvordan den bør utformes, kommer helt an på fullmaktsgivers ønsker og behov.

Ønsker du at fullmektigen skal kunne representere deg overfor NAV og andre offentlige myndigheter? Ønsker du at han eller hun skal kunne gi gaver til slektninger eller venner på dine vegne? Ønsker du at fullmektigen skal kunne gi ut forskudd på arv til dine arvinger? Dette kan du som fullmaktsgiver bestemme. Du kan også sette vilkår for noen disposisjoner, for eksempel

at boligen din bare kan selges hvis du får fast sykehjemsplass, eller at utdeling av forskudd på arv forutsetter at det står igjen et bestemt beløp på din konto.

Man bør tenke godt gjennom innholdet i fullmakten, så man ikke risikerer at fullmakten utilsikket blir så snever eller komplisert at det må opprettes vergemål i tillegg til fullmaktsforholdet for å kunne ivareta fullmaktsgivers interesser.

Det finnes mange forskjellige maler gratis tilgjengelig på internett. Disse kan være et greit utgangspunkt, men husk at malene som legges ut, er av varierende kvalitet. Maler er også ment å favne bredt for å passe for flest mulig, noe som gjør at de ikke passer like godt for alle. Det er som regel behov for personlige tilpasninger. Den endelige utgaven av fremtidsfullmakten blir ofte seende ganske annerledes ut enn det fullmaktsgiver opprinnelig tenkte når man i møte med advokat får klarlagt hva som egentlig er viktig for fullmaktsgiver.

8. STADFESTELSE FRA STATSFORVALTEREN

Når fullmakten trer i kraft, kan fullmektigen få den «stadfestet» av Statsforvalteren. Dette er ikke et vilkår etter loven for at fullmakten skal være gyldig, men i flere viktige tilfeller er det likevel nødvendig. Dette gjelder for eksempel ved salg av eiendom, eller hvis man skal representere fullmaktsgiveren overfor bank eller annen tredjepart som krever dette.

Ved søknad om stadfestelse krever Statsforvalteren at fullmektigen leverer den originale

fremtidsfullmakten. Derfor bør fullmaktsgiver ikke oppbevare den eller de originale eksemplarene av fullmakten selv, men overlate denne til fullmektigen eller fullmektigene. Stadfestelse forutsetter videre at fullmakten er opprettet i henhold til reglene i vergemålsloven, og at fullmektigen kan dokumentere at fullmaktsgiver er kommet i en slik helsemessig tilstand at fullmakten er trådt i kraft.

Det finnes eksempler fra media på flere saker hvor Statsforvalteren har nektet å stadfeste fremtidsfullmakten fordi det er tvil om fullmaktsgiver var i stand til å forstå fullmaktens betydning da fullmakten ble opprettet. Dette er særlig aktuelt i saker hvor det er gått kort tid fra fullmakten ble opprettet før det ble søkt om stadfestelse, og fullmektigen ikke kan dokumentere at fullmaktsgiver var i stand til å forstå handlingen da fullmakten ble opprettet. Det finnes også eksempler på at fullmakten ikke er gyldig fordi de formelle kravene i vergemålsloven ikke er fulgt.

Det er en utfordring at man ikke kan få en forhåndsvurdering fra Statsforvalteren av om fullmakten oppfyller de formelle kravene.

Statsforvalteren vil ikke gi en endelig vurdering av dette før det eventuelt blir aktuelt å søke om stadfestelse fordi fullmaktsgiver er kommet i en slik tilstand at han eller hun er ute av stand til å ivareta sine egne interesser. På dette tidspunktet vil det være for sent å rette opp eventuelle feil, fordi fullmaktsgiver ikke kan opprette en ny fullmakt.

9. BEHOV FOR HJELP?

For å sikre at fremtidsfullmakten oppfyller formkravene, og at du har fått med alt som er viktig for deg, kan det være en nyttig investering å få advokatbistand til å utarbeide fullmakten.

Vi opplever ofte at klienter kommer innom vårt kontor uten å ha tenkt gjennom sentrale punkter som bør være med i fullmakten. Vi hjelper til med å avdekke hva som er riktig for deg, og kommer med innspill og forslag til hvordan fullmakten kan skreddersys for din situasjon og dine ønsker.

Mange advokatfirmaer har rimelige fastpriser for fremtidsfullmakter, og til forskjell fra andre «forsikringer», er dette en engangssum, og ikke en årlig premie.

Samboeruskifte – ikke for alle

Av advokatfullmektig Åse Marie Johannessen
amj@halvorsenco.no

Uskifte er en rett for gjenlevende ektefelle eller samboer til å overta visse eiendeler etter førstavedde uten at det skiftes med førstaveddes arvinger.

I. INNLEDNING

Tradisjonelt har retten til uskifte vært forbeholdt ektefeller, men i 2008 fikk også samboere med felles barn rett til å sitte i uskifte. Uskifte er en rett for gjenlevende ektefelle eller samboer til å overta visse eiendeler etter førstavedde uten at det skiftes med førstaveddes arvinger. Gjenlevende gis med andre ord en rett på bekostning av avdødes arvinger, som må tåle at de ikke mottar arv før også lengstlevende har falt bort.

Den 1. januar i år trådte den nye arveloven i kraft. Under arbeidet med loven ønsket Arvelovutvalget større grad av likestilling mellom

ektefeller og samboere, og foreslo at samboere med fem års sammenhengende samboerskap skulle likestilles med ektefeller. Dette ble blant annet begrunnet i at lovgiver på flere områder har likestilt ektefeller og samboere, og at mange samboere derfor forventer at arveloven gir dem arverettslig beskyttelse. Forslaget fikk ikke tilstrekkelig støtte i departementet, som blant annet pekte på behovet for å ha et alternativ til ekteskap. Departementet la også vekt på at samboeravgiftene som ble innført i 2008 er relativt nye, og at de ikke burde endres før man har sett om reglene er velfungerende. Resultatet ble at reglene fra 2008 ble videreført i den nye arveloven.

Åse Marie Johannessen startet som advokatfullmektig i Advokatfirmaet Halvorsen & Co i august 2021. Åse Marie er i hovedsak tilknyttet firmaets familie- og arverettsavdeling. Hun skrev masteroppgave om avkortning i arv, og hadde skriveplass hos Advokatfirmaet Halvorsen & Co våren 2021.

2. HVEM HAR RETT TIL Å SITTE I SAMBOERUSKIFTE?

Retten til uskifte for samboere følger av arveloven § 32. Etter denne bestemmelsen har den som var samboer med arvelateren ved dødsfallet og som har, har hatt, eller venter barn med arvelateren, rett til å sitte i uskifte med visse eiendeler. Hvem som anses som en «samboer», er definert i arveloven § 2 tredje ledd. Etter denne bestemmelsen omfattes personer over

18 år som bor sammen i et «ekteskapslignende forhold». Barnevilkåret er blant annet begrunnet i at samboere med felles barn bærer tydeligere preg av å være et livsfellskap enn samboere uten barn. Ut i fra dette mente lovgiver at det var naturlig at gjenlevende samboers interesser til en viss grad skulle prioriteres på bekostning av avdødes arvinger. Vilkåret om felles barn omfatter også samboere som «har hatt» felles barn, det vil si at dersom barnet ikke lenger lever,

Det er kun samboere med felles barn som får skifteattest fra tingretten. Dersom samboerne ønsker å sikre hverandre, må dette gjøres gjennom testament hvor det kan avtales løsninger som i praksis ligner på uskifte.

skal ikke dette gå ut over lengstlevendes rett til uskifte. Videre omfattes tilfeller der lengstlevende «venter» barn med avdøde. Dette alternativet rammer derfor først og fremst kvinner, men dersom samboerne venter et adoptivbarn, kan også menn gis uskifterett etter dette alternativet.

Barnevilkåret er absolutt, og varigheten av samboerskapet er ikke av betydning for uskifetterten. Ved å sette felles barn som vilkår unngår

man også bevismessige utfordringer knyttet til hvor lenge samboerskapet har vart. I og med at barnevilkåret er absolutt, har ikke samboere uten felles barn mulighet til å gi hverandre rett til uskifte gjennom testament eller samtykke fra arvingene. Det er kun samboere med felles barn som får uskifteattest fra tingretten. Dersom samboerne ønsker å sikre hverandre, må dette gjøres gjennom testament hvor det kan avtales løsninger som i praksis ligner på uskifte.

Lengstlevende kan ende opp med å bruke betydelige midler til å forøke verdien av felles bolig, uten at dette tas hensyn til ved et fremtidig skifte.

3. HVEM SITTER LENGSTLEVENDE SAMBOER I USKIFTE MED?

I og med at samboere må ha felles barn for å sitte i uskifte, er det først og fremst overfor disse det er aktuelt å sitte i uskifte. Dette til forskjell fra ektefeller hvor lengstlevende kan sitte i uskifte også med andre slektsarvinger som avdødes søsken eller foreldre. Likevel kan det også for samboere være aktuelt med uskifte overfor andre slektsarvinger i de tilfeller der samboerne har hatt felles barn, men ikke lenger har det.

4. HVILKE EIENDELER KAN LENGSTLEVENDE OVERTA USKIFTET?

Uskiftebegrepet er etter norsk rett ofte forbundet med de ekteskapsrettslige formuesordningene felleseie og særøie. Etter arveloven § 14 første ledd er ektefeller gitt en ubetinget rett til uskifte med felleseiendelene. Når en ektefelle sitter i uskifte med felleseie, er hovedregelen at felleseiendet deles i to når uskifteboet skal skiftes på et senere tidspunkt. I og med at samboere ikke har formuesordningene felleseie og særøie, måtte lovgiver finne andre kriterier for å avgrense omfanget av uskifteretten for samboere. Etter arveloven § 32 er uskifteretten for samboere begrenset til felles bolig og innbo, samt bil og fritidsbolig som «tjente til felles bruk» for samboerne. Avgrensningen av omfanget av uskifteboet knytter seg dermed til visse av avdødes eiendeler, og ikke til formuesordningen slik den gjør for ektefeller. I de fleste tilfeller fører avgrensningen til at lengstlevende sikres en vesentlig del av formuen samboerne rådet over:

Hva som var partenes felles bolig, byr sjelden på tolkningsproblemer, men det kan for eksempel reises spørsmål ved om det er mulig å sitte i uskifte med flere felles boliger. I teorien har det blitt tatt til orde for at dette er mulig, så lenge boligene tjente til samboernes felles bruk. En pendlerleilighet som kun benyttes av den ene samboeren i forbindelse med jobb, vil derimot ikke omfattes av vilkåret. «Innbo» skal tolkes vidt slik at det også omfatter kostbart innbo og eiendeler som er tilknyttet hjemmet, men som brukes utendørs, som for eksempel snøfreser og utemøbler.

Vilkåret om at fritidseiendom og bil som skal overtas uskiftet, må ha tjent til samboernes felles bruk medfører at en eiendom eller en bil som kun er ment som investeringsobjekt, faller utenfor uskifteretten. Det er ikke noe i veien for at uskifteboet omfatter flere fritidseiendommer. Båter og campingvogner omfattes ikke av uskifteretten. En annen viktig begrensning er at uskifteretten ikke omfatter noen form for finansaktiva. Det vil si at lengstlevende etter arveloven § 32 ikke har rett til å sitte i uskifte med aksjer, bankinnskudd og obligasjoner etter førstavdøde. I de tilfeller der førstavdøde for eksempel har plassert store deler av sine aktiva i aksjer, er det lite sannsynlig at lengstlevende er tjent med å velge uskifte.

En ulempe med å la det uskiftede boet omfatte fritidseiendommer og biler er at lengstlevende blir alene om å dekke utgifter til vedlikehold, oppussing og lignende som samboerne tidligere var to om å dekke. Samboerne kan riktignok

innskrenke eller utvide omfanget av uskifteboet gjennom testament. For eksempel kan det avtales at uskifteboet skal omfatte alt avdøde etterlater seg. På denne måten slipper man grensdragningen mellom hva som inngår og hva som faller utenfor uskifteboet.

5. HVA SKJER MED DET LENGSTLEVENDE ERVERVER UNDER USKIFTEPERIODEN?

Etter arveloven § 36 går alt som samboeren er eller blir eier av som «hører naturlig sammen med» de eiendelene han eller hun har overtatt uskiftet, inn i uskifteformuen. Arv eller gaver som lengstlevende mottar, går for eksempel ikke inn i uskifteformuen. Det samme gjelder for lengstlevendes lønnsinntekter, men dersom lengstlevende samboer derimot bruker egen arbeidsinntekt til å pusse opp felles bolig eller til å kjøpe nye møbler, inngår dette i uskifteformuen. Lengstlevende kan dermed ende opp med å bruke betydelige midler til å forøke verdien av felles bolig, uten at dette tas hensyn til ved et fremtidig skifte.

Verdiøkningen kommer uskifteboet til gode, og lengstlevende har rett på samme andel av uskifteboet som da uskifteboet ble stiftet. Samboerne

kan imidlertid i testament innta bestemmelser som tar hensyn til slike situasjoner for eksempel ved å avtale at lengstlevende har rett på verdiøkningen som skyldes lengstlevendes innsats. Et annet eksempel kan være der lengstlevende selger felles bolig og kjøper en ny, mindre bolig. Da inngår både den nye boligen og eventuelt overskudd fra salget i uskifteboet.

6. RÅDIGHETSBEGRENSNINGER UNDERVEIS I USKIFTET

Den lengstlevende samboeren råder som eier over alt som hører til uskifteformuen, med mindre noe annet er bestemt i lov, avtale eller testament. Begrensningene som følger av arveloven, er de samme som for ektefeller, og knytter seg hovedsakelig til begrensninger i adgangen til å gi gaver «som står i misforhold til boet» eller arveoppgjør fra uskifteformuen. Dersom lengstlevende har gitt gave i strid med rådighetsbegrensningene, kan arvingene kreve gaven omstøtt. For de aller fleste byr ikke rådighetsbegrensningene underveis i uskiftet på særlig store problemer, og gjenlevende samboer vil kunne leve godt uten at rådighetsbegrensningene setter hindringer.

Den lengstlevende samboeren blir ikke bare ansvarlig for gjelden tilknyttet aktiva som inngår i uskifteboet, men også gjelden som knytter seg til aktiva som ikke går inn i uskifteboet.

7. ANSVARET FOR AVDØDES GJELD

Når boet overtas uskiftet, blir den lengstlevende samboeren personlig ansvarlig for «arvelaters forpliktelser». Det vil si at lengstlevende blir ansvarlig for all gjeld som førstavedde etterlater seg. Dermed blir den lengstlevende samboeren ikke bare ansvarlig for gjelden tilknyttet aktiva som inngår i uskifteboet, men også gjelden som knytter seg til aktiva som ikke går inn i uskifteboet. Dersom avdødes midler i stor grad er belånte, vil det sjelden lønne seg å velge uskiftet bo for gjenlevende samboer. Særlig der det knytter seg mye gjeld til eiendeler som ikke inngår i uskiftet, som for eksempel eiendommer som er investeringsobjekter, kan uskifte gi uheldige resultater for lengstlevende. I andre tilfeller der avdødes gjeld kun knytter seg til felles bolig, vil det være mindre betenkelig å velge uskifte.

Når gjenlevende samboer først har overtatt gjeldsansvaret og sendt inn uskiftesøknad, er det for sent å angre seg. Dette er også uttalt av Høyesterett i en sak hvor lengstlevende (ektefelle) hevdet hun ikke var klar over at hennes avdøde mann var insolvent, og at hun dermed var ansvarlig overfor mannes forretningskreditorer. Det er derfor svært viktig at lengstlevende skaffer seg god oversikt over avdødes økonomiske stilling før hun eller han bestemmer seg for å sitte i uskifte eller skifte.

8. SKIFTE AV SAMBOERUSKIFTE

Når samboeruskifte skal skiftes, er det etter arveloven § 39 verdiforholdet mellom samboernes eiendeler i uskifteboet på det tidspunktet uskifteboet ble etablert, som er grunnlaget for delingen. Dette er en viktig forskjell fra

skifte av ektefelleuskifte, hvor utgangspunktet er likedeling av uskifteboet. Hvis lengstlevende samboer eier 1/3 av felles bolig, og avdøde eier 2/3, skal dette forholdet legges til grunn for den senere delingen. Som vist tidligere i artikkelen er forholdstallet konstant under hele uskiftet, uavhengig av hvor mye lengstlevende har skutt inn av egne midler etter at uskifteboet ble etablert. Dermed kan uskifte lede til uheldige resultater for lengstlevende.

9. OPPSUMMERT: DETTE BØR DU TENKE PÅ

Som påpekt er det viktig at lengstlevende samboer skaffer seg god oversikt over avdødes økonomi før hun eller han bestemmer seg for å overta boet uskiftet. Det er også viktig at samboere ikke velger uskifte fordi det fremstår som en enkel og grei løsning, eller fordi de

tenker at samboeruskifte er det samme som ektefelleuskifte. Helt generelt vil det ofte være lurt å velge å skifte for unge samboere. I disse tilfellene er sjansen for at lengstlevende reetablerer seg større, og det kan ofte lønne seg å skifte med avdødes arvinger umiddelbart fremfor å skifte når nytt samboerskap eller ekteskap inngås i fremtiden. Motsetningsvis kan uskifte være en bedre løsning for eldre samboere, der sjansen for at lengstlevende inngår nytt samboerskap eller ekteskap er mindre.

Anders Svinø er advokat og partner i Judicia i Ålesund, og han arbeider med tvisteløsning og prosessoppdrag for bedrifter, rederier, offentlige virksomheter og private. Anders har vært dommer i tingretten i flere år og har dermed erfaring fra de fleste rettsområder, herunder arv og skifte, der han også har oppdrag som oppnevnt bostyrer i døds- og konkursbo for Møre og Romsdal tingrett. Han er også universitetslektor i juridiske fag ved NTNU Ålesund.

Uskifte og særkullsbarn

Av advokat/partner Anders Svinnø
anders@judicia.no

Mange er ikke klar over at såkalte «særkullsbarn» har en spesiell arverettslig stilling ved at de kan kreve sin fars- eller morsarv med en gang deres biologiske far eller mor er gått bort, og at fars eller mors gjenlevende partner (ektefelle eller samboer) ikke har rett til å sitte i uskiftet bo med særkullsbarn.

«Særkullsbarn» er barn den avdøde hadde med andre enn gjenlevende ektefelle eller samboer. 10,9 % av alle familier i Norge består i dag av ett eller flere særkullsbarn (Statistisk Sentralbyrå).

«Uskifte» betyr at førstavedes bo ikke skal gjøres opp («skiftes» som det heter) før også lengstlevende er gått bort. Hovedregelen er at lengstlevende som sitter i uskiftet bo, råder som en eier også over førstavedes verdier.

Et eksempel på en uønsket og belastende situasjon som kan oppstå i slike tilfeller, er følgende: Den som har gått bort, og gjenlevende ektefelle/samboer har størsteparten av sine verdier i

form av felles bolig – hus eller leilighet. Dersom særkullsbarn krever sin fars- eller morsarv, kan gjenlevende da komme i en situasjon der hun/han, mot sin vilje, må selge huset eller leiligheten for å få råd til å utbetale arven til særkullsbarna.

Hva kan man så gjøre for å unngå at slike situasjoner oppstår? Særkullsbarn kan bes om å *samtykke til uskifte*, og hvis slikt samtykke gis, har lengstlevende rett til å sitte i uskiftet bo også med særkullsbarn.

Generelt anbefales det at denne problemstillingen tas opp med særkullsbarnet/særkullsbarna når biologisk far/mor fortsatt er i live og ikke

Dersom samtykke til uskifte blir gitt, kan dette være ubetinget, eller det kan settes vilkår fra særkullsbarnet for samtykket.

mentalt svekket på grunn av alder og/eller helse. Det skaper forutsigbarhet for alle involverte. Det vil normalt sett være lettere for biologisk far/mor å spørre egne barn om slikt samtykke, enn at lengstlevende skal gjøre det når far/mor til særkullsbarnet er gått bort. Det er ikke uvanlig at lengstlevende har hatt begrenset kontakt med særkullsbarnet, typisk fordi vedkommende var voksen og hadde flyttet ut, kanskje til en annen kant av landet, da far/mor innledet et nytt forhold med lengstlevende.

Dersom samtykke til uskifte blir gitt, kan dette være ubetinget, eller det kan settes *vilkår* fra særkullsbarnet for samtykket. Typiske eksempler på slike vilkår kan være at lengstlevende ikke kan selge eller belåne fast eiendom i boet uten samtykke, at samtykket gjøres tidsbegrenset eller opphører når lengstlevende flytter på aldershjem eller flytter til utlandet.

Uansett bør slikt samtykke foreligge *skriftlig*. Dersom det er aktuelt å formulere vilkår for å samtykke til uskifte, anbefales det å søke advokatbistand, slik at man er sikker på at det ikke formuleres et avtaledokument som kan være lovstridig og ugyldig. En slik avtale, utformet med advokatbistand, betegnes gjerne som «*Erklæring om samtykke til uskiftet bo*».

Det kan tenkes at særkullsbarn *nekter å samtykke* til uskifte for lengstlevende.

Hvis det er situasjonen, men far/mor fortsatt ønsker å sikre gjenlevende økonomisk, kan det vurderes å opprette et testament som begrenser særkullsbarnets arv som livsarving. Arveloven bestemmer at livsarvingers pliktdelsarv kan begrenses til 15G, som i dag er ca. kr 1 596 000. Dette betinger imidlertid at det er midler av noe betydning i boet.

Et mer drastisk tiltak i slike tilfeller, kan være at man sørger for å gi bort hele formuen sin mens man fortsatt er i live. For at slike disposisjon skal stå seg og ikke bli vurdert som en krenkelse av livsarvingenes arverett, herunder særkullsbarns arverett etter loven, er det krav om at de har «realitet», dvs. praktisk og økonomisk betydning for giver mens vedkommende fortsatt var i live. Eksempelvis ved at mottaker av en leilighet også har tatt over betaling av felleskostnader, forsikring med mer. Skulle slike disposisjoner blir vurdert i en situasjon der særkullsbarn nekter å samtykke til uskifte, bør advokatbistand benyttes.

Til slutt nevnes at livsarvinger, inkludert særkullsbarn, også kan oppleve å bli «arveløse» på grunn av lovens regler om minste arv til gjenlevende ektefelle eller samboer. For ektefeller er minste arven 4G, tilsvarende ca. kr 426 000. Det samme gjelder for samboere som har eller venter barn sammen, samt for de som har vært samboere i fem år og der avdøde har fastsatt slik arverett i testament. Denne situasjonen er mest praktisk i bo med små verdier eller mye gjeld.

Arveoppgjøret – den digitale arven og digitalt testament

Av advokat/partner Svein Arne Hagen
sah@advtofte.no

Avdøde kan ha kryptovaluta og andre digitale penger, kryptokunst, dokumenter og bilder, samt brukerkonti og rettigheter som arvingene ikke vet eksisterer.

Den 1. januar 2021 trådte ny arvelov i kraft. Selv om vi opplever en økende digitalisering, hvor også «digitale verdier» inngår som en verdi i dødsboet, regulerer likevel den nye arveloven i liten grad problemstillinger knyttet til en persons digitale liv.

I den nye loven § 42 er det imidlertid gitt en mulighet for at det i forskrift kan gis regler om at testamenter i framtiden kan opprettes digitalt med digital signatur. Slik forskrift foreligger ennå ikke.

I. DIGITAL ARV

For advokater som arbeider med arverett, er det tradisjonelle dødsboskiftet nå også blitt mer digitalisert. Samtidig dukker det stadig opp nye utfordringer vedrørende avdødes digitale liv, og problemstillinger knyttet til hvorledes disse spørsmålene skal løses.

Svein A. Hagen er advokat og partner i Advokatfirma Tofte i Kristiansand. Han har bred erfaring med arve- og familiesaker, og tilbyr særskilt kompetanse innen dette rettsområdet. Hagen er i tillegg fast bostyrer for dødsbo ved Agder tingrett. Han fikk møterett for Høyesterett i 2018.

Det er antatt at cirka 20 prosent av alle Bitcoin i verden nå ligger på glemte eller utilgjengelige harddisker, enten fordi eieren er død uten at arvingene er kjent med avdødes kryptokonto, og/eller passordet, eller fordi eieren selv har glemt passordet til kryptovalutalommeboken.

Avdøde kan ha kryptovaluta og andre digitale penger, kryptokunst, dokumenter og bilder, samt brukerkonti og rettigheter som arvingene ikke vet eksisterer. Disse digitale eiendelene kan være spredt på et utall antall tjenester på nett. Det kan også være usikkert hva avdøde ønsket skulle skje med de digitale eiendelene.

Mens man før gjerne fant avdødes dokumenter og gamle fotoalbum i en bod på loftet, kan avdødes bilder og dokumentarkiv nå være gjemt i en «sky» på nettet. Hvor skal arvingene lete?

Hos flere skylagringstjenester kan arvingene få tilgang til alle filene som tilhørte avdøde, dersom de legger fram dokumentasjon. Nettselskapene opplever imidlertid også økende krav til informasjonssikkerhet. Dette gjør det mer krevende for

arvingene å få tilgang til disse kontoene. Dermed kan det ta lang tid for de etterlatte å nøste opp i avdødes digitale liv, hvis de i det hele tatt klarer å komme i mål med dette arbeidet.

Internett brukes i økende grad til kommersielle transaksjoner. Begrepet «digital lommebok» benyttes om en elektronisk enhet, nett-tjeneste eller et program som gjør det mulig å foreta elektroniske transaksjoner, og hvor sikkerheten har høy prioritet ved at programmene er sikret med passord og andre godkjenningenheter. En «kryptovalutalommebok» er en programvare på eierens datamaskin som sikrer eierens kryptovalutainvestering.

Det er antatt at cirka 20 prosent av alle Bitcoin i verden nå ligger på glemte eller utilgjengelige

harddisker, enten fordi eieren er død uten at arvingene er kjent med avdødes kryptokonto og/eller passordet, eller fordi eieren selv har glemt passordet til kryptovaluta- lommeboken. Utilgjengelige kryptovalutakontoer utgjør i dag forholdsvis store verdier også i Norge.

Mens man ennå lever, bør man derfor sørge for å dele mapper med viktige dokumenter, bilder og filer med familiemedlemmer eller andre nærstående, slik at disse er kjent med og kan få tilgang til ens digitale verdier når arveoppgjøret skal gjennomføres.

2. TESTAMENT

Arveloven regulerer hvem som er arvinger. Ved å opprette et testament kan arvelater, innenfor lovens rammer, i et testament bestemme hvem

som skal arve ham eller henne og på denne måten fravike arvelovens regler om arverekken.

Testamentet må opprettes skriftlig og være undertegnet av testator og to myndige, uavhengige vitner som verken direkte eller indirekte får noen fordel av testamentets innhold. Den nye arveloven bestemmer imidlertid at testamentsvitnene ikke må være til stede samtidig, idet det nå er tilstrekkelig for gyldighet at testator vedkjenner seg sin signatur overfor vitnene uavhengig av samtidig tilstedeværelse.

Et testament kan registreres og oppbevares (deponeres) i et testamentregister hos domstolene, noe som gir trygghet og sikkerhet for at arveoppgjøret skjer som bestemt.

3. SKRIV TESTAMENT – TA MED DIGITALE EIENDELER

Det er ennå slik at folk flest ikke er bevisste på å ta med informasjon om digitale eiendeler i testamentet, dersom de i det hele tatt oppretter et testament. I Norge er det anslagsvis kun cirka 10 % av oss som skriver testament.

Det faktum at vi nå også opparbeider oss digitale eiendeler bør medvirke til at flere av oss velger å opprette testament. Det er for eksempel antatt at mer enn 300 000 nordmenn nå eier kryptovaluta.

Å opprette testament er derfor ikke bare for de gamle i samfunnet, men aktuelt for alle som ønsker å legge føringer for verdier og eiendeler etter sin død, uavhengig av alder.

Den som skriver testament, bør vurdere om det er behov for et eget punkt som gjelder digitale eiendeler og informasjon om det. Man bør imidlertid ikke gi fra seg passord mens man fremdeles lever. Det sikreste er ved testament å gi noen som står en nær, adgang til å innhente all nødvendig påloggingsinformasjon etter at man er død.

Erfaringsmessig kan det være vanskelig for pårørende å få tilgang til filer som er lagret hos ulike nettselskaper, dersom de ikke har passordet. I noen tilfeller vil en skifteattest være tilstrekkelig for å få tilgang, men dette feltet er under stadig utvikling, og selskapene har tilknytning til ulike land med ulike krav og praksis.

Det er for eksempel antatt at mer enn 300 000 nordmenn nå eier kryptovaluta.

I testamentet bør det oppgis hvilke kontoer, tilganger, bilder og viktige dokumenter man har, hva som skal bevares når man dør - hva som eventuelt skal slettes - og hvem som skal ha tilgang til for eksempel bilder.

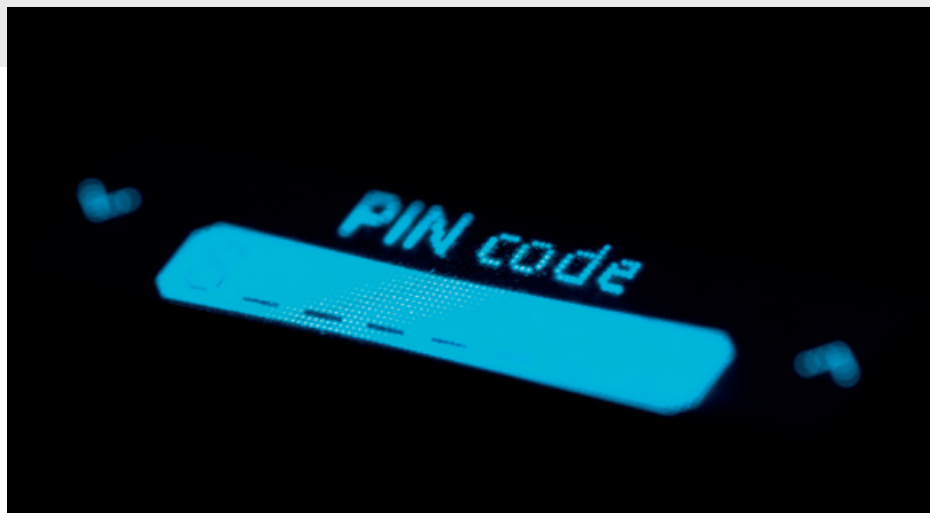
Verdien av kryptovaluta, kryptokunst og andre verdier på digitale konti inngår i den arven man etterlater seg, og må derfor forvaltes etter arvelovens regler.

Dersom man har slike digitale verdier, anbefales det at man i et testament inntar all informasjon om kryptovaluta, blant annet hvilken type (eksempelvis Bitcoin), kryptokunst, alle opplysninger om andre digitale konti (for eksempel hos spillingselskaper på nett), samt gir nærmere informasjon om den «digitale lommeboken». Den

digitale lommeboken kan ligge lokalt på avdødes datamaskin, på mobiltelefonen eller på nettsider (skyen). Den digitale lommeboken lagres lokalt, og det finnes ikke noe sentralt register. Man må derfor ha tilgang til den digitale lommeboken for å realisere blant annet kryptovaluta.

Man kan for eksempel i testamentet bestemme hvem som skal få tilgang til ens kryptovaluta, og hvordan valutaen skal fordeles ved arveoppgjøret.

Dersom man ikke ønsker å opprette et testament, anbefaler vi likevel at den som har digitale verdier, deler all nødvendig informasjon med en nærstående, slik at verdiene kan bli realisert i samsvar med arvelovens regler etter at man har gått bort.

4. DIGITALT TESTAMENT – EN GANG I FREMTIDEN?

I dag er det krav om at testator og det enkelte vitne er fysisk til stede sammen ved vitnets signering. Som nevnt innledningsvis er det imidlertid i den nye arveloven gitt forskriftshjemmel om såkalte digitale testamenter; herunder digital signatur og med mulighet for å gjøre unntak fra de vanlige formkravene til testament. Det er ennå ikke gitt noen forskrift, og derfor er det per i dag heller ikke adgang til å opprette et digitalt testament, men politikerne har varslet at dette er noe de vil arbeide videre med.

Forskriftshjemmelen var ikke med i de ordinære forarbeidene, men kom inn i stortingsbehandlingen etter lobbyvirksomhet fra Finans Norge. Begrunnelsen fra sistnevnte er blant annet at digitale testamenter vil være en både billigere og bedre løsning enn dagens alminnelige testamentsform med to vitner.

Det er fra noen hevdet at langt flere sannsynligvis vil opprette testament dersom dette enkelt kan foretas digitalt på nett og uten dagens krav om underskrift og fysisk bevitnelse. Det er antatt at dette særlig vil gjelde for den yngre del av befolkningen som i dag forventer å kunne utføre alt «papirløst». En av målsettingene er å gjøre det å skrive testament så lett at alle kan klare det uten fysisk å måtte oppsøke en advokat og/eller testamentsvitner.

Det er imidlertid ennå uklart hvordan lovgiver vil utrede muligheten for opprettelse av digitale testamenter; utover at det nok skal knyttes opp mot BankId som identifiseringsverktøy, slik at testator i utgangspunktet kan opprette testamentet på nett hjemme i sin egen stue med digital signatur.

Fra det juridiske fagmiljøet har det likevel blitt advart mot adgang til å opprette digitale testamenter med digital signatur; blant annet begrunnet med at en slik ordning vil ha stort potensial for misbruk og at det heller ikke er nødvendig. Misbruk kan være knyttet til situasjoner hvor det foreligger utilbørlig press eller tvang mot testator. Slike situasjoner vil trolig være lettere å unngå ved fysisk tilstedeværelse av flere personer (vitner).

Det er videre anført at arvelovens ordning er utformet slik at for folk flest skal det være unødvendig å opprette testament. Det er hevdet at for de som vil fravike lovens ordning i testament, kreves det ofte individuell tilpasning som digitale standardtestamenter ikke kan ivareta («skreddersøm gjøres best hos skredderen»). Flere i det juridiske fagmiljøet har derfor anbefalt at departementet bør la forskriftshjemmelen bli liggende ubrukt «i skuffen».

Stor på Sørlandet! Større i Europa!

Med 26 ansatte er Advokatfirma Tofte AS ett av Sørlandets største advokatkontor. Via vår tilknytning til Eurojuris International, har vi tilgang på ekspertise fra ca. 600 av Europas ledende advokatfirmaer.

Vi yter juridisk bistand til et betydelig antall offentlige oppdragsgivere, store, mellomstore og små virksomheter, samt privatklienter.

Advokatene våre arbeider innenfor de fleste områder som næringslivet etter-spør. Vi deltar i forhandlinger og bistår våre klienter i et stort antall saker for domstolene, også for Høyesterett

Velkommen til Advokatfirma Tofte!

Vi holder til i Baneheia Park, sentralt i Kristiansand.

Finn ditt lokale Eurojuris-kontor

Advokatfirma Eurojuris Nord Narvik/Harstad

Telefon: 75 80 34 00
E-post: nord@eurojuris.no

Angell Advokatfirma Bodø

Telefon: 75 54 45 00
E-post: post@angelladvokatfirma.no

ADNOR Advokat Trondheim

Telefon: 73 99 09 00
E-post: advokat@adnor.no

Larhammer Aarseth Advokatfirma Molde

Telefon: 71 19 16 00
E-post: molde@eurojuris.no

Advokatfirma Judicia Ålesund

Telefon: 70 30 44 00
E-post: post@judicia.no

Advokatfirmaet Tollesen Sogndal/Førde

Telefon: 57 62 88 50
E-post: post@advokat-tollesen.no

Stiegler Advokatfirma Bergen

Telefon: 55 21 54 00
E-post: post@stiegler.no

Advokatfirmaet Eurojuris Haugesund

Telefon: 52 70 10 30
E-post: haugesund@eurojuris.no

Projure Advokatfirma Stavanger

Telefon: 51 85 84 00
E-post: stavanger@projure.no

Advokatfirma Tofte Kristiansand

Telefon: 38 17 70 00
E-post: post@advtofte.no

Advokatfirma Hald & Co Arendal/Grimstad

Telefon: 37 00 49 70
E-post: post@haldco.no

Advokatfirmaet Alver Lillehammer/Gjøvik

Telefon: 61 26 87 00
E-post: firmapost@alver.as

Advokatfirmaet Halvorsen & Co Lillestrøm

Telefon: 64 84 00 20
E-post: post@halvorsen.no

Advokatfirmaet NOVA Oslo

Telefon: 23 10 30 00
E-post: post@novalaw.no

Svensson Nøkleby Advokatfirma Drammen

Telefon: 32 25 55 00
E-post: drammen@eurojuris.no

Advokatfirmaet Frøstrup Løitegaard Porsgrunn

Telefon: 35 93 19 00
E-post: firmapost@lov.as

Advokatfirmaet Ytterbøl & Co Sarpsborg

Telefon: 69 16 18 00
E-post: sarpsborg@ytterbol.com

Fredrikstad

Telefon: 69 36 60 00
E-post: fredrikstad@ytterbol.com